

MAKTABDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Muxitdinova Zulfiya Xoshimovna

Toshkent viloyati Qibray tumani
39-umumiy oʻrta taʼlim maktabining
Matematika fani oʻqituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada matematika fani oʻqituvchilari emas, balki barcha fan oʻqituvchilari dars jarayonida foydalanishi mumkin boʻlgan interfaol metodlarni yoritmoqchiman. Zero bu yoritganlarim kimgadir asqotsa, juda mamnun boʻlardim. Har bir metodni fanga moslashtirish oʻqituvchining mahoratiga bogʻliq, oʻqituvchi fanini sevsa va chuqur bilsa gʻoyalar va metodlar oʻz-oʻzidan tugʻiladi. Bu metodlardan ham foydalanib koʻring. Bu metodlar yordamida oʻquvchida fanga qiziqishi ortadi, kelajakda kasb tanlashi oydinlashadi, oʻquvchilar ham oʻzlarida uygʻonmagan gʻoyalarini uygʻotadilar, fikrlashlari teranlashadi.

Kalit soʻzlar: Nuqtainazar, hamkorlik, quti, muayyan holat, sinkveyn.

“Zigzag” strategiyasi metodi.

Sinf oʻquvchilari 7 ta guruhga boʻlinadilar va guruh nomlanadi. Guruhlarda yangi mavzu mohiyatini yorituvchi matn qismlarga ajratiladi va ajratilgan qismlar mazmuni bilan tanishib chiqish vazifasi guruhlariga topshiriladi. Oʻquvchilar matnlarni diqqat bilan oʻrganadilar va gapirib beradilar. Vaqtni tejash maqsadida guruh aʼzolari orasidan liderlar belgilanadi va qayd etilgan vazifa ular tomonidan bajariladi. Liderlarning fikrlari guruh aʼzolari tomonidan toʻldirilishi mumkin. Barcha guruhlarining oʻquvchilari oʻzlariga topshirilgan matn mazmuni xususida soʻzlab berganlaridan soʻng, matnlar guruhlararo almashtirilib, avvalgi faoliyat takrorlanadi. Guruhlarga bir necha matnlar taqdim etiladi. Shu tarzda barcha matnlar mazmuni guruhlar tomonidan oʻrganib chiqilgach oʻquvchilar oʻtilgan mavzu boʻyicha asosiy tushunchalarni ajratadilar, ularning oʻzaro mantiqiy bogʻliqligini aniqlaydilar, yuzaga kelgan gʻoyalar asosida mavzuga oid sxema ishlab chiqiladi. Soʻngra oʻzlashtirilgan bilimlar asosida oʻquvchilarning oʻzlariga shunday sxemalarni ishlab chiqish vazifasi topshiriladi.

“Insert” strategiyasi metodi.

Sinf o‘quvchilari guruhlariga bo‘linadilar, guruhlar nomlanadi. O‘qituvchi har bir guruh o‘quvchilaridan mavzuga oid ikkitadan fikr bildirishlarini so‘raydi. Guruhlar navbati bilan (ushbu jarayonda guruhning barcha a‘zolari faol ishtirok etishlarini ta‘minlash maqsadga muvofiq) fikr bildiradilar. Bayon etilgan fikrlar yozuv taxtasiga yozib boriladi. Faoliyat yakunlangach, o‘qituvchi mavzular mazmunini yoritishga xizmat qiluvchi matnni o‘quvchilarga tarqatadi. So‘ngra shunday topshiriq beriladi:

- a) matn bilan tanishib chiqing;
- b) matnning har bir qatoriga quyidagi belgilarni qo‘yib chiq
Z- matnda guruhlar tomonidan bildirilgan fikr o‘z aksini topgan bo‘lsa;
S- matnda guruhlar tomonidan bildirilmagan fikr yuritilgan bo‘lsa;
D- matnda bir biriga zid fikrlar mavjud bo‘lsa;
?- matn bilan tanishish jarayonida tushunmovchiliklar yuzaga kelsa.

So‘ngra guruh a‘zolari shaxsiy qarashlarini o‘zaro o‘rtoqlashadilar, guruh bo‘yicha belgilar soni umumlashtiriladi. Liderlar vositasida har bir belgining miqdori bayon etiladi va izohlanadi. O‘qituvchi guruhlar tomonidan qayd etilgan sonlarni ularning nomlari yozilgan ustunga yozib boradi.

O‘qituvchi har bir guruh lideri fikrini tugatgach, yuzaga kelgan qarama-qarshilik va tushunmovchiliklarni o‘quvchilar to‘g‘ri hal etishlariga va tushunib olishlariga yordam beradi.

Shundan so‘ng guruhlar darslikda berilgan matn bilan tanishib chiqib, asosiy tushunchalarni ajratadilar ular o‘rtasidagi mantiqiy munosabatlarni ochib berishga harakat qiladilar (modellashadilar). Guruhlar tomonidan ilgari surilgan fikrlar umumlashtirilib, liderlar tomonidan sinf jamoasiga yetkaziladi.

Kichik guruhlarda hamkorlikda o‘qitish.

Bu yondoshuvda kichik guruhlar 4 ta o‘quvchidan tashkil topadi. O‘quvchi avval mavzuni tushuntiradi, so‘ngra o‘quvchilarning mustaqil ishlari tashkil etiladi. O‘quvchilarga berilgan o‘quv topshiriqlari 4 qismga ajratilib, har bir o‘quvchi topshiriqning ma‘lum qismini bajaradi. Topshiriq yakunida har bir o‘quvchi o‘zi bajargan qism yuzasidan fikr yuritib, o‘rtoqlarini o‘qitadi, so‘ngra guruh a‘zolari tomonidan topshiriq yuzasidan umumiy xulosa chiqariladi. O‘qituvchi har bir kichik guruh axborotini tinglaydi va test savollari yordamida bilimlarni nazorat qilib baholaydi.

O‘quvchilarning kichik guruhlardagi o‘quv faoliyati o‘yin (turnir, musobaqa) shaklida, individual tarzda ham tashkil etilishi mumkin.

“Nuqtai nazaring bo‘lsin” metodi.

Uslub maqsadi:

-o‘quvchilar muayyan muammoga o‘z nuqtai nazarini asosli dalillab, himoya qilishga o‘rganadilar;

-o‘quvchiga muammo muhokamasi jarayonida o‘z fikrini o‘zgartirish imkonini berish;

-o‘qituvchi barcha o‘quvchilarni munozaraga jalb etish va sinfdagi hamma o‘quvchilar o‘rtasida munozara jonlanishini yuzaga keltirishi mumkin.

“Nuqtai nazaring bo‘lsin” uslubi o‘quvchilar o‘rtasida munozara yuzaga kelishi va ular munozara jarayonida o‘z fikrlarini o‘z sinfdoshlaridan ularning nuqtai nazarini o‘zgartirishga ishonitiradigan g‘oyalarni eshitib o‘zgartirish yoki avvalgisini mustahkamlash imkonini berish maqsadida qo‘llanadi. O‘quvchilar shuningdek, maktab, mintaqa, respublika va jumla insoniyat uchun harakterli bo‘lgan eng dolzarb muammolar o‘z nuqtai nazarlarini asosli dalillash va himoya qilishga o‘rganadilar.

O‘quvchi ochiqdan-ochiq savollar uslubi bilan odatda dars jarayonida faol bo‘lmagan o‘quvchilarni munozarada ishtirok etishga majbur qiladi.

Mashqni o‘tkazish uslubiyati

1. Tayyorgarlik: o‘qituvchi sinfning to‘rt burchagiga yoki sinfning ma‘lum ochiq makoniga to‘rtta tablichka osib qo‘yadi.
2. Sinf o‘lcham yoki o‘quvchilar soniga bog‘liq holda olti yoki sakkiz ko‘ngillini chaqiradi. Bordi-yu, o‘yinda sinf o‘quvchilarning bir qismi ishtirok etsa, unda qolganlari o‘z joylarida o‘tiraveradilar.
3. O‘yin paytida band bo‘lishi uchun ishtirok etmayotgan o‘quvchilarga ham topshiriq berish zarur. O‘yinning o‘zini boshlashdan avval o‘qituvchi darsga yo‘l-yo‘riqlar berishi zarur, jumladan:
 1. Takidlov o‘qib berilganidan keyin o‘z fikringizga muvofiq tablichkalar yonidan joy egallang.
 2. O‘z nuqtai nazaringizni asosli dalillab berishga shay turing.
 3. Agar muammoga nuqtai nazaringizni o‘zgartirishga undovchi asosli dalilni eshitsangiz, o‘z o‘rningizni almashtirishingiz mumkin.

4. Sinfdoshlaringiz takidlariga o‘z fikringizni bayon etishga shay turing.

5. O‘qituvchi o‘yinda ishtirok etmayotgan o‘quvchilarga topshiriqlar beradi, masalan:

-ularning fikricha eng ahamiyatli takidlovlarni yozib borish;

-o‘yin jarayonida o‘z o‘rnini o‘zgartirmagan o‘quvchilarni yozib borish;

-eng asosli dalillab berilgan javoblarni yozib borish.

“Qora quti” metodi.

Ushbu metod vositasida quyidagi harakatlar tashkil etiladi: O‘quvchilar juftlikka birikadilar va ularga mavzuga oid ma’lumotlar beruvchi tushunchalarni kartochkalarga qayd etish vazifasi yuklanadi.

O‘qituvchi topshiriqning guruhlar tomonidan qanday bajarilganligini tekshiradi, uni to‘g‘ri bajargan juftlikning bir a‘zosi o‘qituvchi rolini bajaradi va yozuv taxtasiga mavzuga oid sanalar so‘zlar yozadi. So‘ngra o‘quvchilardan ushbu sanalar so‘zlar nimani anglatishini so‘raydi, to‘g‘ri javob bera oladigan o‘quvchi o‘qituvchi rolini ijro etadi va o‘quvchilardan mavzu mohiyatini ochib berishga xizmat qiluvchi beshta tushunchani kartochkalarga yozishni so‘raydi. Ushbu o‘quvchi o‘qituvchi yordamida topshiriqni juftliklarda o‘quvchilar qanday bajarganlarini tekshiradilar va yozuv taxtasiga mavzuga oid turli so‘zlar atamalarni yozadilar. O‘qituvchi rolini bajarayotgan o‘quvchi tengdoshlaridan ushbu so‘zlar nimalarni anglatishini so‘raydi.

“5 × 5 × 5” metodi.

Sinf o‘quvchilari 5 nafardan bo‘lib 5 ta guruhga bo‘linadilar. Mavzuning umumiy matni 5 qismga bo‘linib, har bir qism har bir guruhga beriladi va guruhlariga matnni o‘rganib chiqish vazifasi topshiriladi. Matn guruhlar tomonidan o‘rganilgandan so‘ng, guruhlar qayta tashkil etiladi (ushbu o‘rinda har bir guruhda avvalgi beshta guruhning bir nafar a‘zosi bo‘lishi shart). Guruhlar qayta tashkil etilgandan so‘ng har bir o‘quvchi o‘zi o‘zlashtirgan ma’lumotlarni qolgan o‘quvchilarga hikoya qilib beradi. Shu tarzda mavzu matni o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtiriladi.

“4 × 8 × 4 × 8” metodi.

Sinf o‘quvchilari 4 nafardan bo‘lib 8 ta guruhga bo‘linadilar. Mavzuning umumiy matni 8 qismga bo‘linib, har bir qism har bir guruhga bo‘linadi va

guruhlarga matnni o‘rganib chiqish vazifasi tanishtiriladi. Guruhlarga darslikdagi matn qismlarini bo‘lish tavsiya etiladi.

Matn guruhlar tomonidan o‘rganilgandan so‘ng u qayta tashkil etiladi. (Ushbu o‘rinda har bir guruhga avvalgi 4 ta guruhning bir nafar a‘zosi bo‘lishi shart).

Guruhlar qayta tashkil etilgandan so‘ng har bir o‘quvchi o‘zi o‘zlashtirgan ma‘lumotlarni qolgan o‘quvchilarga hikoya qilib beradi. Shu tarzda mavzu matni o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtiriladi.

“Sinkveyn” metodi.

Sinkveyn-berilgan mavzu bo‘yicha bir necha so‘z orqali o‘quv matnini bayon qilish mumkin bo‘lgan usul. Bu o‘ziga xos o‘tilayotgan mavzu bo‘yicha ma‘lumotlarni o‘z ichiga olgan besh misradan iborat qofiyasiz she‘r.

Maqsad: mavzuni mukammal o‘rganishga erishish.

Amalga oshirish bosqichlari:

1. O‘quvchilarni sinkveyn tuzish qoidalari bilan tanishtiramiz.
2. Shu qoidalarga asosanib, ma‘lum bir mavzuda sinkveyn tuzishni taklif etamiz.
3. Hamma sinkveyn tuzganiga ishonch hosil qilgandan so‘ng, hohishga ko‘ra o‘qiladi.

Sinkveyn tuzish qoidalari:

- birinchi qatorda bir so‘z bilan mavzu belgilanadi (ot so‘z turkumidan)
- ikkinchi qatorda mavzu ikki so‘z bilan ta‘riflanadi (sifat)
- uchinchi qator-shu mavzu ichida harakatni uch so‘z bilan ta‘riflash (fe‘l, ravishdosh)
- to‘rtinchi qator-mavzuga munosabatni bildiruvchi to‘rt so‘zli (turli so‘z turkumlaridan) misra hosil qilish
- beshinchi qator-bir so‘z yoritilayotgan mavzuni sinonimi tanlanadi.

Foydanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risidagi qonun” // Barkamol avlod - O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.- Toshkent.: Sharq, 1997, 20-29 bet.
2. Alixonov S. «Matematika o‘qitish metodikasi». T., «O‘qituvchi» 1992 yil.
3. Alixonov S. « Matematika o‘qitish metodikasi » Qayta ishlangan II nashri. T., «O‘qituvchi» 1997 yil.
4. N.G‘aybullayev, Ortiqov. «Geometriya 7-sinf uchun darslik» T. «O‘qituvchi», 1998 yil
5. Barkamol avlod orzusi- Toshkent.: 1999, 205- b.
6. Azizxodjayeva N.H “Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat”- Toshkent.: TDPU, 2003, 174 bet.
7. Axmedov M va boshqalar Matematika 1, Toshkent.: O‘zinkomsentr, 2003, 160
8. Iskandar, O. (2023). The Organization of the Khorazm Soviet Republic. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(4), 794-798.
9. Ochilov, I. (2023). IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN FORMING THINKING AND SKILLS IN HISTORY LESSONS. Science and innovation, 2(B4), 481-484.
10. АБДУЛҲАЙ, Г. ТУРКИСТОН МАТБУОТИДА ЯНГИ ДАВЛАТ ХУСУСИДАГИ МУНОЗАРЛАР (1918-1924 ЙИЛЛАР). INFOLIB: ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОТЕЧНЫЙ ВЕСТНИК Учредители: Общество с ограниченной ответственностью с участием иностранного капитала" E-LINE PRESS", (1), 56-60.
11. Urazalievna, A. G., & Fotima, X. (2024). TURKISTON QO‘RBOSHILAR HARAKATI VA ULARNING FAOLIYATI. TA’LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(1), 5-10.
12. Urazalievna, A. G., & Aziza, P. (2024). FARG‘ONA VODIYSIDAGI ISTIQLOLCHILIK HARAKATLARI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI. IJTIMOY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(1), 12-15.